

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра політичних наук

**ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО
ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ**

АВТОРЕФЕРАТ

дипломної роботи

на здобуття освітнього ступеню «магістр»

Виконав:

студент VI курсу групи 631

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові
науки»

Спеціальність: 052 «Політологія»

Пшеничний Павло Володимирович

Науковий керівник:

доктор політичних наук, професор

Іванов Микола Семенович

Миколаїв – 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сучасний політичний процес в Україні сьогодні знаходиться у стані трансформації, які зумовлюють глибокі зміни у формах, засобах та інтенсивності комунікації. Сьогодні традиційні форми політичної комунікації не в змозі відповісти на весь спектр публічних запитів, тому важливо залучати інноваційні практики, зокрема йдеться про впровадження Інтернет-технологій в процес передачі і отримання політичної інформації. Цьому активно сприяло становлення інфраструктури інформаційного суспільства, яке в свою чергу, зумовило появу нових факторів впливу на політичний процес. В першу чергу, це стосується мережі Інтернет, яка все більше використовується населенням для задоволення інформаційних потреб, спілкування та обміну інформацією. Інтернет-комунікації, які сформувалися внаслідок інформаційних перетворень, є інтерактивними, пропонуючи зворотний зв'язок. Це спричиняє потребу у вивченні явища інтернет-комунікації в нових умовах, зокрема, дослідження її впливу на політичний процес в країні, з'ясування подальших перспектив використання інтернет-комунікації, як новітнього інструменту політичної діяльності.

Актуальність дослідження пов'язана з потребою вивчення системи функціонування інтернет-комунікації у структурі політичного процесу та осмислення тенденцій розвитку глобальної мережі в цілому, оскільки задля здійснення успішної політичної діяльності українська держава повинна змінювати не лише форму й інтенсивність інтернет-комунікації, а й оновлювати існуючий комунікаційний інструментарій для захисту і підтримки власних національних інтересів як всередині країни, так і за її межами.

Також, як в Україні, так і у світі інтернет-комунікація починає визнаватись ефективним інструментом політичного інформування світової спільноти, що потребує додаткового теоретичного осмислення внаслідок перетворення інтернет-технологій на світовий комунікаційний канал, робота

з яким відрізняється від механізмів взаємодії з традиційними мас-медіа. Крім того, розширення інформаційних контактів нетрадиційних суб'єктів політичного процесу як із політичними інституціями, так і з представниками політичної, економічної або культурної еліти інших країн світу вимагає наукового дослідження особливостей здійснення віртуального спілкування, вивчення характеристик політичної інтернет-комунікації та визначення стратегії політичної поведінки України через призму інструментів інтернет-комунікації, зокрема соціальних медіа.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології та новітні можливості спілкування через соціальні медіа стають дедалі вагомим чинником впливу на особливості реалізації політичної діяльності суб'єктів і світового політичного процесу. Соціальні медіа стали ваговою складовою сучасного інформаційного простору для понад половини населення світу.

Об'єктом дослідження виступає політичний процес в Україні в умовах інформаційного суспільства.

Предмет – інтернет-комунікація, як складова сучасного політичного процесу в Україні.

Мета роботи – дослідити інтернет-комунікацію в умовах сучасного політичного процесу, виявити її особливості та вплив на політичну діяльність.

Досягнення мети вимагає вирішення таких дослідницьких завдань:

- 1) виявити основні підходи щодо вивчення інтернет-комунікації як складової політичного процесу;
- 2) уточнити понятійно-категоріальний апарат та виокремити особливості інтернет-комунікації у структурі політичного процесу;
- 3) дати визначення соціальним медіа, як інструменту інтернет-комунікації;
- 4) визначити основні канали інтернет-комунікації в політичній практиці США;

5) з'ясувати основні соціальні медіаплатформи ЄС та їх роль у політичному процесі;

6) окреслити соціальні медіа в сучасних авторитарних політичних системах;

7) встановити особливості інтернет-комунікацій у внутрішньополітичному процесі в Україні;

8) охарактеризувати роль соціальних медіа у системі міжнародної комунікації України.

Наукова новизна. Уточнено та структуровано поняття «інтернет-комунікація», цілісно охарактеризовано вплив інтернет-комунікації в Україні як на внутрішньополітичні, так і зовнішньополітичні процеси, з'ясовано особливості політичної інтернет-комунікації в США, Європейському Союзі та Російській Федерації.

Практичне значення: результати дослідження можна використовувати при викладанні курсу «Зв'язки з громадськістю», «Спецкурс з прикладної політології», «Політична журналістика», «Політичний імідж країн світу у ЗМІ» та при написанні наукових робіт відповідної тематики. Використання дослідження є доцільним не лише для спеціальності 052 «Політологія». Даний матеріал також може бути корисним у якості просвітницької роботи, при підготовці тренінгів, при плануванні виборчої кампанії та роботи з інтернет-ресурсами.

Апробація результатів роботи. Основні результати дослідження знайшли відображення в науковій статті.

Публікації: Пшеничний П. В. Інтернет-комунікація у сучасній зовнішній політиці України / М. С. Іванов, П. В. Пшеничний // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Вип. 310. Т. 322. Політологія. – Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019.

Структурно дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, в першому та другому розділі по 3 підпункти, у третьому розділі - 2 підпункти, висновків та списку використаної літератури, що нараховує 195 найменувань.

Загальний обсяг дипломної роботи становить 130 сторінок машинописного тексту, з яких 106 основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДОСЛІДЖЕННЯ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, основні завдання, методологію, розкрито наукову новизну і практичне значення дослідження.

У **першому розділі «Теоретико-методологічні засади вивчення інтернет-комунікації як складової політичного процесу»** розкрито теоретичні та методологічні засади вивчення інтернет-комунікації як складової політичного процесу. Розділ включає в себе три підрозділи.

У *підрозділі 1.1 «Основні підходи щодо вивчення інтернет-комунікації як складової політичного процесу»* визначено основні підходи щодо вивчення інтернет-комунікації та здійснено аналіз стану наукової розробки проблематики серед вітчизняних та зарубіжних вчених.

У *підрозділі 1.2 «Понятійно-категоріальний апарат та особливості інтернет-комунікації в структурі політичного процесу»* аналізується тенденція використання та трансформації дефініцій, пов'язаних з явищем інтернет-комунікації. Визначається інноваційний фактор впливу інтернет-комунікації на політичні процеси сучасності та характеризуються її особливості.

У *підрозділі 1.3 «Соціальні медіа як інструмент інтернет-комунікацій»* розглядається такий важливий інструмент інтернет-комунікації, як соціальні медіа. Визначено, що у сучасному світі соціальні медіа з технічних каналів передачі інформації стають впливовими учасниками взаємодії політичних суб'єктів у структурі політичного процесу. Окреслено позитивні та негативні сторони діяльності соціальних медіа.

У **другому розділі «Місце і роль інтернет-комунікації в політичному процесі: світовий досвід»** розглядається світова практика використання інтернет-комунікацій у демократичних та сучасних авторитарних суспільствах.

У підрозділі 2.1 «Інтернет-комунікації в політичній практиці США» вивчається передовий досвід Сполучених Штатів Америки, які вважаються першопрохідцями у даній практиці. Стратегія зміцнення світового лідерства США свідчить про пріоритетність політики так званої «м'якої» сили, яка нині втілюється засобами інтернет-комунікації, зокрема, новітній інтернет-інструментарій використовується задля розширення американського світового лідерства, поглиблення участі у міжнародних політичних процесах і формування такої системи взаємовідносин, в якій би США продовжували зберігати лідерство.

У підрозділі 2.2 «Соціальні медіаплатформи Європейського Союзу та їх роль у політичному процесі» характеризуються основні канали, через які Європейський Союз працює зі своїми інституціями та населенням. У ЄС система має складну структуру розгалужених підрозділів, кожен з яких готує медіаконтент, що звітує про їх діяльність. Активне використання сучасного інструментарію політичної інтернет-комунікації робить можливим для ЄС здатність реагувати на нагальні потреби європейської спільноти, глибше розуміти тренди європейської та світової громадської думки, забезпечити діалог із зовнішньою і внутрішньою аудиторією з метою позиціонування ЄС на світовій арені.

У підрозділі 2.3 «Соціальні медіа в сучасних авторитарних політичних системах» розкривається характер діяльності соціальних медіа у сучасних авторитарних країнах на прикладі Російської Федерації. У сучасній Росії соціальні медіа стають не просто засобом репрезентації соціальних інтересів, а одним із суб'єктів комунікації, виступаючи посередником між владою та світовою громадськістю та виступають одним з основних каналів комунікації з опозицією, оскільки регуляція традиційних ЗМІ перешкоджає їх присутності у медіапросторі.

У третьому розділі «Інтернет-комунікації у структурі політичного процесу України» вивчається досвід використання інтернет-комунікацій у внутрішньо- та зовнішньополітичному житті України.

У підрозділі 3.1 «Особливості інтернет-комунікацій у внутрішньополітичному процесі в Україні» характеризується зростання значення інтернет-комунікацій у політичних процесах сучасної України. Зазначена статистична тенденція до збільшення кількості населення, яке користується інтернетом та довіряє соціальним медіа більше, ніж традиційним ЗМІ, аналізується присутність ключових політичних фігур у соціальних медіа.

У підрозділі 3.2 «Роль соціальних медіа у системі міжнародної комунікації України» окреслюється значення соціальних медіа для міжнародної діяльності України, які перетворюються на сучасний «політичний інститут» зі специфічними особливостями. Визначені основні канали інтернет-комунікації, які здатні репрезентувати Україну на міжнародній арені та характеризуються переваги та недоліки їх використання.

У **висновках** обґрунтовано теоретичні узагальнення й нові підходи до вирішення наукових проблем. У ході наукового дослідження теми було досягнуто таких висновків:

1. Інформатизація суспільства забезпечує більші можливості спілкування й налагодження контактних зв'язків, вкрай важливим є розвиток теоретичних та практичних аспектів інтернет-комунікації в умовах панування інформаційних технологій. Аналіз сучасних концептуальних підходів щодо інтернет-комунікації як інструменту політичної діяльності дозволив виявити чинники, які впливають на політичну систему та особливості взаємодії політичних акторів у глобальному середовищі внаслідок використання інноваційних інтернет-технологій, проаналізувати політичний концепт мережі Інтернет як інструментарію забезпечення політичних інтересів. Як зарубіжні, так і вітчизняні науковці вважають, що використання такого новітнього інструменту політичної діяльності, як інтернет-комунікація для підтримки політичних інтересів та ініціатив, сприяє демократизації глобального управління, формує можливості для

збалансованого розвитку регіонів і держав і дозволяє міжнародним акторам підтримувати глобальні взаємозв'язки. В той же час, існують загрози перетворення наявності персональних даних в інструмент політичного впливу, і це створює нові проблеми у врегулюванні політичного середовища.

2. Понятійно-категоріальні характеристики політичної інтернет-комунікації як складової політичного процесу та інструменту політичної діяльності формувались поступово і продовжують формуватися. Чимало зарубіжних та вітчизняних дослідників пропонують свої визначення поняттю «інтернет-комунікація» та акцентують увагу саме на його політичній складовій. Наприклад, у вітчизняній науковій літературі лише з 2000-х років з'являються відповідні понятійно-категоріальні характеристики спочатку інтернет-комунікації, які згодом трансформуються у поняття «політична інтернет-комунікація» як інструмент політичної діяльності. Сучасною аксіомою ефективною інтернет-комунікації є не тільки поширення і передача інформації між елементами політичної системи й між політичною системою і навколишнім середовищем, а й обов'язкове здійснення зворотного зв'язку. Найкращим прикладом використання ІК у такому контексті виступають соціальні медіа.

3. Розуміння явища соціальних медіа через призму інтернет-комунікації у даному дослідженні сприяло усвідомленню його як інструменту політичної діяльності, який визначається сукупністю процесів демократизації політичних процесів та діяльності його суб'єктів та об'єктів і їх моделей поведінки. Це явище стало базою для дослідження соціальних медіаплатформ у Європі, США та сучасних авторитарних системах, переважно, на прикладі РФ. Більшість дослідників погоджуються з думкою, що значення соціальних медіа у політичних процесах залежить від обмежень, установлених урядами країн на доступ до інтернету, та організованості нетрадиційних акторів, які використовували соціальні медіа для заклику та організації політичних дій.

4. Основні канали інтернет-комунікації в політичній діяльності США не можна оцінити однозначно, тому що вони одночасно можуть здійснювати як

конструктивний, так і деструктивний вплив на політичні процеси. Зокрема, соціальні медіа можуть виступати джерелом поширення негативної інформації про діяльність уряду, країни або бути центром координації терористичних акцій, а як джерело позитивної інформації сприяти координації урядових і громадських дій у разі надзвичайних ситуацій або для боротьби з корупцією. Інтернет не лише у США, але й в інших країнах світу став атрибутом здійснення політичної діяльності, яка сприяє зміні політичної парадигми, пошуку інноваційних механізмів взаємодії між державами або світовими спільнотами, підвищенню ефективності їх політичної взаємодії. Загалом, тенденції використання соціальних медіа у політичній практиці США можна охарактеризувати, як підтримка глобального лідерства, боротьба з терористичними угрупованнями, протистояння пропагандистським кампаніям, спрямованим проти уряду США, та поширення американських політичних, економічних, соціальних і культурних цінностей у світі. США використовують можливості соціальних медіа для підтримки зовнішньо- та внутрішньополітичних урядових ініціатив, позиціонування США у світі, здійснення опосередкованого або спрямованого інформаційного впливу на інші країни.

5. Активне використання сучасного інструментарію політичної інтернет-комунікації робить можливим для Європейського Союзу здатність реагувати на нагальні потреби європейської спільноти, глибше розуміти тренди європейської та світової громадської думки, визначати переваги та недоліки взаємодії між європейськими політичними інституціями і громадськістю, забезпечити діалог із зовнішньою і внутрішньою аудиторією з метою позиціонування консолідованого інтеграційного утворення на світовій арені. Використання інформаційно-комунікативних засобів як інструменту політичного процесу може мати як позитивний, так і негативний характер, зокрема, позитивним аспектом є якісна зміна системи управління Європейським Союзом як унікального політико-територіального утворення, а негативним – низький рівень інтернет-безпеки, що зумовлює необхідність

формування нової стратегії гарантування інформаційної безпеки не лише на рівні ЄС, але й у світовому масштабі. Сформований нейтральний образ інтеграційного утворення у соціальних медіа дозволяє керівництву Європейського Союзу зберігати не лише внутрішньоєвропейський баланс у політико-економічних питаннях, але й ефективніше забезпечувати інтереси ЄС на міжнародному рівні.

6. В сучасних авторитарних системах, зокрема у Російській Федерації політична діяльність ґрунтується на потребі формування стратегічно більш вигідних глобальних умов для держави, тобто досягнення міжнародного статусу великої держави силовими засобами розглядається російським керівництвом як важлива мета. Задля налагодження зворотного зв'язку між мережевою аудиторією і представниками російських урядових структур експерти запропонували розробляти альтернативний порядок денний, який здатний частково замінити опозиційний дискурс в інтернеті, досконало обирати цільову аудиторію для відповідного інформаційного впливу, регулярно відстежувати та аналізувати дискусії задля виявлення потенційних конфліктів і запобігання кризовим ситуаціям, не запроваджувати комплексну мережеву цензуру без формування альтернативних медійних каналів. Загалом російські науковці вважають, що тотальна мережева цензура під час загострення політичної ситуації не гарантує зниження рівня мобілізації громадськості, а, навпаки, може призвести до ескалації конфлікту поза мережею. Незважаючи на багатомовність інтернет-ресурсів, які прямо або опосередковано підпорядковуються державним установам РФ, у інтернет-просторі спостерігалась тенденція до поширення політичної інформації переважно російською мовою, що, пов'язано з прагненням російського політичного керівництва контролювати саме російськомовний сегмент глобальної мережі задля підтримки власних геополітичних інтересів.

7. Вплив інтернет-комунікацій сучасного типу на українське суспільство сприяє якісно новому типу громадянського суспільства, породженого інформаційно-комунікаційною революцією, спричиняючи до появи

політичних рухів, ініційованих соціальними мережами (Facebook, Twitter, Instagram). Більше того, нові технологічні можливості сучасних медіа, коли особистість, і не лише його професійна, але й громадська діяльність стають відомими для широкого загалу та набувають політичної ваги, спонукають до конвергенції його суспільної ролі. Вони у свою чергу стають ядром мережевих спільнот, спонукаючи та сприяючи об'єднанню людей, котрі до цього ніколи не перетиналися, не перебували в одних громадських організаціях чи взагалі не цікавилися політичним життям. Це є характерним для внутрішньополітичного процесу в Україні. Соціальні медіа перетворилися на інструмент соціально-політичної революційної дії, принципово відмінної від простого реагування на повідомлення медіа (меседжі) чи участі у створенні інформаційного потоку. Можна стверджувати, що потенціал інтернет-комунікацій дозволить оновити управлінську політичну структуру суспільства, сформувати цілісне професійне уявлення про політичного актора, що діє в мережі. У майбутньому політичному житті України інтернет відіграватиме ще більш важливу роль, незважаючи на суперечності теоретичного й практичного характеру, які змушують сумніватися в існуванні безпосереднього зв'язку між змінами у сфері комунікативних технологій і політичною активністю громадян. Також інтернет-комунікація може стати ефективним механізмом налагодження зв'язку між владою і громадянами, інструментом управління громадською думкою та засобом організації дій прихильників різних політичних, соціальних або культурних уподобань, що сприятиме ефективному державному управлінню на всіх рівнях.

8. Можна стверджувати, що на сучасному етапі характер інтернет-комунікації та її роль у формуванні зовнішньої політики України ґрунтується на тому, що соціальні медіа обумовлюють пріоритети міжнародної взаємодії, відіграють значну роль у складних процесах формування світової громадської думки та сприяють подоланню політичної розосередженості українського суспільства.

Відтак роль соціальних медіа у системі міжнародної комунікації України визначається запровадженням досвіду інформаційно розвинених акторів світу щодо використання інформаційних і комунікаційних технологій в міжнародній політичній, економічній та культурній діяльності української держави. Впровадження міжнародних інформаційних стратегій і програм для української політико-економічної модернізації, створення сучасних інформаційних магістралей, демократизація українського політикуму і усвідомлення українською політичною елітою і суспільством нових можливостей інформаційної цивілізації є важливою умовою для подальших трансформацій у цій сфері.

Результати використання інноваційних інтернет-технологій, серед яких сучасні інтернет-комунікації, у політиці характеризуються різнобічними процесами мережевої свободи, відкритості самовираження та анонімності, що приводить до формування глобальної мережевої держави або нової політичної формації, яка прийшла на зміну політичній відчуженості або ізоляції, а інтернет-участь громадян у зовнішньо- та внутрішньополітичних процесах виявляється у формі діалогу, інтерактивного спілкування і двосторонньої політичної комунікації, що підкреслює важливість сучасної політичної інтернет-комунікації.

АНОТАЦІЯ

Пшеничний П. Інтернет-комунікація як складова сучасного політичного процесу в Україні. – На правах рукопису.

Дипломна робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2019.

Потреба у вивченні феномену інтернет-комунікації у структурі політичного процесу стала нагальною, оскільки зростаюча соціальна активність та соціальна самоорганізація значної частини українського суспільства, зокрема, завдяки принципово новим формам політичної активності, стала відігравати важливу роль у сучасному політичному житті країни. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології та новітні можливості спілкування через такі інструменти інтернет-комунікація, як соціальні медіа, стають дедалі вагомішим чинником впливу на особливості реалізації політичної діяльності суб'єктів і світового політичного процесу. Соціальні медіа стали вагомою складовою сучасного інформаційного простору для понад половини населення світу.

Об'єктом дослідження виступає політичний процес в Україні в умовах інформаційного суспільства. Предмет – інтернет-комунікація, як складова сучасного політичного процесу в Україні.

У процесі дослідження було з'ясовано, що явище інтернет-комунікації є новим для сучасного політичного життя і його наукове пізнання та розрахунок впливів на політичний процес ще триває. Категоріальний апарат ще не є усталеним та зазнає змін, але не можна не зазначити, що дане явище є важливим елементом демократичної розбудови та функціонування політичної системи в умовах інформаційно-технологічного розвитку.

Ключові слова: інтернет-комунікація, соціальні медіа, мережева аудиторія, громадянське суспільство, комунікативна взаємодія.

SUMMARY

Pshenychniy P. Internet-communication as a part of political process in Ukraine. – Manuscript.

Graduate thesis for obtaining an educational degree «Master». Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

Studying of internet-communication phenomenon in political process structure becomes necessary, because growth of social activity and social organization most of Ukrainian society, in particular, according to new forms of political activities, began to play significant role in recent political life of country. Modern informational-communicative technologies and neoteric ways of communication through such instruments of internet-communication, as social media, become more valid factor of influence on specifics of political activities and world political process. Social media becomes valuable part of modern informational space for more than half of Earth population.

Object of research is political process in Ukraine in conditions of informational society. Subject is internet-communication, as a part of modern political process in Ukraine.

During research author study out that internet-communication phenomenon is new for modern political life and its science cognition with studying of political influences is continuing.

Definitions are not settled yet and it is still transforming, but it has to be noticed, that this phenomenon is a significant element of democracy building and political system functioning in conditions of informational-technical development.

Key words: internet-communication, social media, network audience, civic society, communicative interaction.